

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK

YVES BOT

esitatud 4. juulil 2018¹

Kohtuasi C-308/17

Hellenische Republik

versus

Leo Kuhn

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus))

Eelotsusetaotlus – Määrus (EL) nr 1215/2012 – Kohtualluvus tsiviil- ja kaubandusajades – Kohaldamisala – Artikli 1 lõige 1 – Mõiste „tsiviil- ja kaubandusajad“ – Liikmesriigi emiteeritud võlakirjad – Osalemine valitsemissektori võla restruktureerimises – Võlakirjatingimuste ühepoolne tagasiulatav muutmine – Ühise tegutsemise klausel – Hagi riigi vastu, mille on esitanud eraõiguslikud võlausaldajad, kes omavad neid võlakirju füüsiliste isikutena – Riigi vastutus tegevuse eest riigivõimu teostamisel (*acta jure imperii*) – Valikuline kohtualluvus – Artikli 7 punkti 1 alapunkt a – Kohtualluvus lepingutega seotud asjades – Mõiste „lepinguid puudutavad asjad“ – Mõiste „ühe poole poolt teise suhtes vabalt võetud kohustus“ – Mõiste „paik, kus tuli täita asjaomane kohustus“ – Riigi võlakirjalaenu märkimise tingimused – Võlanõude järjestikune loovutamine – „Põhikohustuse“ täitmise tegelik koht – Intressi maksmine

I. Sissejuhatus

1. Eelotsusetaotluses palutakse tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määruse (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades² artikli 7 punkti 1 alapunkti a.
2. See eelotsusetaotlus esitati vaidluse raames, mille pooled on Hellenische Republik (Kreeka Vabariik) ja Leo Kuhn ning mis puudutab nõuet täita talle kuulunud selle liikmesriigi emiteeritud võlakirjade tingimusi või hüvitada nende tingimuste täitmata jätmisest tekkinud kahju.
3. Et mõista selle eelotsusetaotluse mõtet ja ulatust õigesti, tuleb seda käsitleda laiemas kontekstis.
4. Esiteks ei ole see menetlus, mis puudutab Kreeka riigivõla restruktureerimist 2012. aasta märtsis erasektori osavõtul,³ isoleeritud menetlus.

1 Algkeel: prantsuse.

2 ELT 2012, L 351, lk 1.

3 *Private sector involvement* (PSI). Vt mõne sellest hilisema Saksamaa menetluse meenutuseks Grund, S., „The legal consequences of sovereign insolvency – a review of creditor litigation in Germany following the Greek debt restructuring“, *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, Sage Publishing, New York, 2017, 24. kd, nr 3, lk 399–423, eriti lk 408–413.

5. Teiseks ületab eelotsusetaotluse esitanud kohtu, Oberster Gerichtshofi (Austria kõrgeim üldkohus) kohtualluvust käsitlevate küsimuste tähtsus märkimisväärselt nende tehnilisi aspekte, mida üldiselt peetakse tõlgendatava õigusnormi puhul keeruliseks. See on peamiselt seotud riikide rahastamisviiside arengu ning majanduslike ja poliitiliste huvidega, mille tõttu tuleb riigivõla kohtus käsitlemist pidada äärmiselt tundlikuks teemaks.

6. Tehtud valik kaasata laenuvahendeid turgudelt võlakirjalaenu abil⁴ tõi kaasa selle, et riigivõla haldamine muutus keerukamaks seetõttu, et lepingulised mehhanismid ei sobinud võlausaldajate mitmekesisusega – kuna viimased võivad olla avalik-õiguslikud või eraõiguslikud või institutsioonid või füüsilised isikud –, ning eelkõige nendevahelise kooskõlastatuse puudumise tõttu.

7. Lisaks, kui tekib riigivõlakriis, viib riikide maksejõuetuse üldise ja organiseeritud käitlemise menetluse puudumine selleni, et restruktureerimismenetluse tulemuse üle otsustab kohus.⁵

8. Seega ei saa keerukaid õiguslikke probleeme, mida menetluste paljusus ja nende rahvusvahelistumine tekitab, lahutada majanduslikust kontekstist, milles need tuleb lahendada.⁶

9. Kreeka aegade jooksul kogunenud riigivõla⁷ restruktureerimisel 2012. aastal ilmnisid tavapäraselt tuvastatud raskused uues valguses, sest väärtpabereid emiteeriti eurodes ja sellega kaasnes süsteemse kriisi oht.⁸ Need õigustasid niisuguseid rahanduslikke ja õiguslikke lahendusi, mille erakorraline laad näitab, et lahendamist vajavad probleemid olid teravad.

10. Euroopa Liidu Kohtul oli juba võimalus käsitleda delikaatset küsimust, missugust mõju avaldab see restruktureerimine Kreeka võlakirjade omanike õigustele, läbi kohtutoimingutest teatamise prisma, st kohtuvaidluse varases etapis, enne igasugust sisulist analüüsi. 11. juuni 2015. aasta kohtuotsuses *Fahnenbrock jt* (C-226/13, C-245/13 ja C-247/13, edaspidi „kohtuotsus *Fahnenbrock jt*“, EU:C:2015:383).

11. Alates sellest kuupäevast on Euroopa kohtud, kelle poole on sama eesmärgiga – st eesmärgiga saavutada oma lepinguliste õiguste järgimine või saada hüvitist oma väidetava kahju eest – pöördunud paljud teised Kreeka võlakirjade omanikud, teinud veel teisigi kohtuotsuseid.

12. Näiteks 7. oktoobri 2015. aasta kohtuotsuses *Accorinti jt vs. EKP*⁹ jättis Euroopa Liidu Üldkohus rahuldamata hagi, mille esitasid 11. veebruaril 2013 enam kui 200 Kreeka eraõiguslikest isikutest väärtpaberite omanikku, kellest enamik olid itaallased, eesmärgiga saada hüvitist kahju eest, mida nad kandsid eelkõige seetõttu, et Euroopa Keskpank (EKP) tegi 5. märtsil 2012 otsuse Kreeka Vabariigi poolt emiteeritud või täielikult tagatud turukõlblike võlainstrumentide kõlblikkuse kohta seoses Kreeka Vabariigi võlavahetuspakkumisega¹⁰ ning võttis seoses Kreeka riigivõla restruktureerimisega muid meetmeid. Seejärel jättis Üldkohus 24. jaanuari 2017. aasta kohtuotsusega *Nausicaa Anadyomène ja Banque d'escompte vs. EKP*¹¹ rahuldamata kahju hüvitamise nõude, mille esitasid 21. detsembril 2015 kommerts pangad, sest ta välistas igasuguse EKP vastutuse, kinnitades seda, mida ta oli leidnud seoses füüsiliste isikutega, kellele kuulus Kreeka võlakirju.

4 See areng toimus 1980. aastatel. Varem olid kohustused peamiselt võlad pankade ees.

5 Kohtuvaidlusel on mitu tahku. Mõned võlakirjaomanikud soovivad, et neid ei koheldaks ebasoodsamalt kui neid, kes ei nõustunud oma nõude allahindamisega (*haircut*) ja püüavad saavutada kohtus selle nõude rahuldamist, mida riik ei suuda enam rahuldada. Teised püüavad seda olukorda ära kasutada spekulatiivsete investeeringute tegemiseks.

6 Argentiina võla näide näitas, missugused majanduslikud tagajärjed on sellel, kui investorid hakkavad pöörduma laenuvõtjast riigi vastu kohtusse. Ei saa eitada, et see on rahanduslikult kulukas, see kulu on hinnatav, see sõltub kohaldatava õiguse valikust ning mõjutab riigi võimet tulevikus taas laenu võtta.

7 S.o 205 miljardit eurot nõudeid, mis on eraõiguslikel investoritel, võrdluseks Argentiina võlaga, mis on 90 miljardit Ameerika Ühendriikide dollarit (USD) (umbes 76,22 miljardit eurot).

8 Seda ohtu süvendas asjaolu, et suur osa riigi võlakirjadest kuulus pankadele.

9 T-79/13, EU:T:2015:756.

10 ELT 2012, L 77, lk 19.

11 T-749/15, ei avaldata, EU:T:2017:21.

13. Lisaks arutas Euroopa Inimõiguste Kohus avaldusi, mille esitasid 2014. aasta septembri- ja oktoobrikuus füüsiliste isikutena 6320 Kreeka kodanikku, kellele kuulus Kreeka riigi võlakirju summas 10 000 eurot kuni 1 510 000 eurot, ning mis puudutasid nende sunnitud osalemist Kreeka riigivõla vähendamises nii, et need võlakirjad vahetati teiste madalama väärtusega võlakirjade vastu. Euroopa Inimõiguste Kohus otsustas 21. juuli 2016. aasta otsuses¹² ühehäälselt, et Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokolli nr 1 artikli 1¹³ ega EIÕK artikli 14 rikkumist koostoimes selle protokolli artikliga 1¹⁴ ei olnud.

14. Nüüd peab Euroopa Kohus oma analüüsi täiendama, tehes otsuse küsimuses, missuguseid eeskirju kohaldatakse, kui tehakse kindlaks, kas asi allub kohtule, kelle poole pöörduiti, jätkuks kohtuotsusele Fahnenbrock jt ja 28. jaanuari 2015. aasta kohtuotsusele Kolassa (C-375/13, edaspidi „kohtuotsus Kolassa“, EU:C:2015:37), mis puudutab riigi väärtpaberi emitendi ja selle omandaja vahel valitsevaid õigussuhteid.

15. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimustest ja poolte seisukohtadest juhindudes peaks Euroopa Kohus esmalt kontrollima, kas põhikohtuasi kuulub määruse nr 1215/2012 kohaldamisalasse, mida kohaldatakse selle artikli 1 lõike 1 järgi „tsiviilasjade suhtes“, v.a eelkõige riigi vastutus tegevuse eest riigivõimu teostamisel (*acta jure imperii*). Kui vaidlus kuulub selle määruse kohaldamisalasse, tuleb seejärel kontrollida, kas selle võib kvalifitseerida vaidluseks „lepinguid puudutavates asjades“ selle määruse artikli 7 punkti 1 alapunkti a tähenduses nii, nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus, – õigusnorm, milles on nähtud ette valikulise kohtualluvuse eeskiri, millega kaldutakse kõrvale kohtualluvuse üldeeskirjast, mille kohaselt on pädev kostja alalise elukoha kohus. Kui see on nii, on vaja lõpuks välja selgitada, missugune on „paik, kus tuli täita asjaomane kohustus“ selle artikli 7 tähenduses.

16. Oma analüüsi tulemusena annan üksnes teise võimalusena juhised, kuidas vastata nendele kahele viimasele küsimusele, mis puudutavad määruse nr 1215/2012 artikli 7 punkti 1 alapunktis a sätestatud valikulise kohtualluvuse eeskirja kohaldamise tingimusi.

17. Esimese võimalusena väidan, et vaidlus ei kuulu selle määruse kohaldamisalasse.

II. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

18. Määruse nr 1215/2012¹⁵ põhjendustes 4, 15 ja 16 on märgitud:

„(4) Teatavad erinevused kohtualluvust ja kohtuotsuste täitmist käsitlevates siseriiklikes eeskirjades takistavad siseturu häireteta toimimist. Olulised on sätted, millega ühtlustatakse kollisiooninormid kohtualluvuse kohta tsiviil- ja kaubandusasjades ning tagatakse, et liikmesriigis tehtud kohtuotsuste vastastikune tunnustamine ja täitmine oleks kiire ja lihtne.

12 EIK 21. juuli 2016. aasta otsus *Mamatas jt vs. Kreeka*, edaspidi „kohtuotsus *Mamatas*“ (CE:ECHR:2016:0721JUD006306614).

13 Allkirjastatud Roomas 4. novembril 1950, edaspidi „EIÕK“. Euroopa Inimõiguste Kohtu kantselei ülem on oma pressiteates selgitanud, et „EIK otsustab seega, et avaldajad ei kandnud liiga suurt eraldi koormust, arvestades eelkõige riikide ulatuslikku kaalutlusruumi selles valdkonnas ning nende väärtpaberite turuväärtuse vähenemist, mida mõjutas juba riigi maksevõime langus, sest viimane ei olnud tõenäoliselt võimeline täitma oma kohustusi, mis tulenevad endiste väärtpaberite tingimustest enne uue seaduse jõustumist. EIK leiab ka, et ühise tegutsemise klauslid ja riigivõla restruktureerimine kujutavad endast sobivat ja vajalikku meetet riigivõla vähendamisel ja riigi maksete katkemise ennetamisel, et investeringud võlakirjadesse ei olnud riskivabad ning et avaldajad pidid olema teadlikud ettenägematutest asjaoludest ja ohust, et nende väärtpaberite väärtus võib langeda, sest Kreeka eelarvepuudujääk ja riigivõlg olid suured, isegi enne 2009. aasta kriisi“.

14 Euroopa Inimõiguste Kohtu kantselei ülem lisas oma pressiteates, et „EIK otsustab ka, et vahetusmenetlus ei olnud diskrimineeriv, eelkõige seetõttu, et selle volatiilse turu võlakirjade omanike asukohta oli raske kindlaks teha, oli keeruline välja selgitada täpseid kriteeriume, mille põhjal omanike vahel vahet tehti, riski tõttu seada ohtu kogu tehing – millel oleksid olnud katastroofilised tagajärjed majandusele – ning võla restruktureerimiseks oli tarvis tegutseda kiiresti“.

15 Mida selle määruse artikli 66 järgi kohaldatakse üksnes 10. jaanuaril 2015 või pärast seda algatatud kohtumenetluste suhtes.

[...]

- (15) Kohtualluvuse eeskirjad peaksid olema hästi prognoositavad ning lähtuma põhimõttest, et tavaliselt on kohtualluvus seotud kostja alalise elukohaga. Seepärast peaks alati olema tagatud kohtualluvus kostja elukoha alusel, välja arvatud teatavatel täpselt määratletud juhtudel, kui vaidluse sisu või poolte autonoomia eeldab teistsugust seost. Selleks et ühiseeskirjad oleksid läbipaistvamad ja et vältida vastuolulist kohtualluvust, peab juriidilise isiku alaline asukoht olema autonoomselt kindlaks määratud.
- (16) Lisaks kostja alalisele elukohale peaks kohtualluvuse määramisel olema ka muid aluseid, mis toetuksid tihedale seosele kohtu ja menetluse vahel või aitaksid kaasa tõrgeteta õigusemõistmisele. Tihe seos peaks tagama õiguskindluse ja hoidma ära võimaluse, et kostja vastu esitataks hagi liikmesriigi kohtusse, mida ta ei saanud mõistlikult ette näha. See on oluline eelkõige lepinguväliste võlasuhete puhul, mis tulenevad eraelu puutumatus ja isikuõiguste rikkumisest, sealhulgas laimust.“

19. Selle määruse artikli 1 lõikes 1 on sätestatud:

„Käesolevat määrust kohaldatakse tsiviil- ja kaubandusasjade suhtes igat liiki kohtutes. Eelkõige ei kohaldata seda maksu-, tolli- ja haldusasjade suhtes ega riigi vastutuse suhtes tegevuse või tegevusetuse eest riigivõimu teostamisel (*acta iure imperii*).“

20. Selle määruse II peatüki „Kohtualluvus“ „üldsätteid“ sisaldava 1. jaos paikneva artikli 4 lõikes 1 on ette nähtud:

„Käesoleva määruse kohaselt esitatakse hagi isikute vastu, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, selle liikmesriigi kohtutesse sõltumata nende kodakondsusest.“

21. Määruse nr 1215/2012 II peatüki 2. jaos „Valikuline kohtualluvus“ asuva artikli 7 punkti 1 alapunktis a on sätestatud:

„Isiku vastu, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, võib esitada hagi teises liikmesriigis:

- 1) a) lepinguid puudutavates asjades selle paiga kohtusse, kus tuli täita asjaomane kohustus“. ¹⁶

¹⁶ Selle määruse saksakeelses versioonis on eristatud kahte alternatiivset võimalust, mis on sõna-sõnalt „paik, kus kohustus täideti“ ja „[paik, kus] kohustus tuleb täita“. Kreekeakeelne versioon on sõnastatud järgmiselt: „*os pros diaforés ek symváseos, enópion tou dikastiríou tou tóπου ópou ekpliróthike í ofeílei na ekplirothéi i parochí*“, mis tähendab „lepinguid puudutavates asjades selle paiga kohtusse, kus kohustus täideti või täita tuli“.

B. Kreeka õigus

22. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul¹⁷ emiteeris Kreeka Vabariik riigivõlakirju Kreeka õigusele allutatud ja Ateena börsil kaubeldavate registrikande vormis väärtpaberitena. Need väärtpaberina kaubeldavad võlakohustused registreeriti¹⁸ Kreeka keskpanga elektroonilises registris, mis põhineb nende osaliste nimelistel kontodel, kellel on Kreeka keskpanga presidendi luba.¹⁹

23. Selle seaduse artikli 6 lõike 2 kohaselt võivad Kreeka keskpanga elektroonilise registri osalised anda võlakirjaga seotud õigusi²⁰ investoritele, kes on kolmandad isikud, kuid niisugusel õigustoimingul on tagajärjed ainult asjaomastele isikutele, välistades sõnaselgelt igasuguse mõju Kreeka Vabariigi kasuks või kahjuks.

24. Seaduse 2198/1994 artikli 6 lõikes 2 on nähtud ette, et võlakiri kantakse osalise kontole.

25. Selle seaduse artikli 6 lõiked 5–7 hõlbustavad eelotsusetaotluse esitanud kohtu kirjeldatud „süsteemi“ mõistmist. Nendes on sätestatud:

„5. Osaliste kontosid peetakse süsteemis. Investorite kontosid peetakse osaliste juures.

6. Nii süsteemis kui ka osaliste juures peetakse kontosid nii, et ühiste tunnustega väärtpaberite kategooriad hoitakse eraldi.

7. Süsteemis on igal osaliselt eraldi kontod esiteks tema oma portfelli kuuluvate väärtpaberite jaoks ja teiseks tema investoritest klientide portfelli kuuluvate väärtpaberite jaoks. Iga osalise juures peetak investorite portfelli konto hõlmab selle osalise kõiki investoreid.“

26. Selle seaduse artiklis 8 „Investorite nõuded“ on nähtud ette:

[...]

„2. Investoril on oma väärtpaberil põhinev nõue ainult selle osalise suhtes, kelle juures tema kontot peetakse. Kui riik ei täitnud oma käesoleva artikli lõikes 6 nimetatud kohustusi, on investoril oma väärtpaberil põhinev nõue ainult riigi suhtes.

[...]

6. Kui riik tasub Kreeka keskpangale tasumisele kuuluva põhisumma ja intressid, toob see kaasa riigi võlakirjade kustumise. Kreeka keskpang eraldab igale osalisele põhisumma ja intressid, mis laenu tagastamise tähtpäeval tagastamisele kuuluvad. Eespool nimetatud makse toob kaasa Kreeka keskpanga võlakirjade kustumise.

[...]“.

17 Et eelotsusetaotluse esitanud kohus on kohaldatavaid õigusnorme tutvustanud kokkuvõtlikult, on järgnevad viited Kreeka õigusnormidele võetud Kreeka valitsuse kirjalikest seisukohtadest.

18 22. märtsi 1994. aasta seaduse nr 2198/1994, millega suurendatakse kõikide ametnike töötasu, Kreeka riik võtab laenu, luuakse Kreeka keskpangas kontodel registreeritud väärtpaberitega tehtavate tehingute järelevalve süsteem ja kehtestatakse muud sätted, (Nómos 2198/1994 – Áfxisi apodochón dimosíon ypallílon en génei, sýnapsi daneíon ypó tou Ellinikou Dímosíou kai dimiourgía stin Trápeza tis Elládos Systímatos Parakoloúthisis Synallagón epí Titlon me Logistikí Morfí (‘Ávloi Titloi) kai álles diatáxeis) (FEK A’ 43/22.3.1994, edaspidi seadus „2198/1994“) artikli 5 lõike 2 kohaselt „jälgitakse laenu ja nende alajaotisi (väärtpabereid) raamatupidamisliku kirjendamisega elektroonilises süsteemis [...], mida haldab Kreeka keskpang. Ka väärtpaberite intresse jälgitakse raamatupidamiskirjete abil, kui tegemist on sõltumatu tehinguga, kohaldades *mutatis mutandis* käesoleva peatüki teisi sätteid. Kreeka keskpang teeb Kreeka Vabariigi nimel kanded, mis puudutavad laenu tähtpäeva, teenindamist ja tagastamist“.

19 Selle seaduse artikli 6 lõike 1 kohaselt „[o]salevad süsteemis peale Kreeka riigi ja Kreeka keskpanga kui halduri juriidilised või füüsilised isikud (edaspidi „osalised“), kes on nimetatud kas kategooriate kaupa või nimeliselt Kreeka keskpanga presidendi otsusega. [...]“.

20 Selle Kreeka valitsuse või Kreeka Vabariigi kui kostja seisukohtades viidatud artikli sõnastusest ilmneb, et tegemist on selle väärtpaberi omandiõiguse võõrandamise või üleminekulga.

27. Lisaks on 23. veebruari 2012. aasta seaduses nr 4050/2012 „Sätted, mis käsitlevad Kreeka riigi emiteeritud või tagatud väärtpaberite muutmist võlakirjaomanike nõusolekul“ (Nómos 4050/2012 – Kanónes tropopoíseos títon ekdóseos í engýiseos tou Ellinikou Dímosiou me symfonía ton Omologioúchon)²¹ ette nähtud, et teatavate Kreeka riigivõlakirjade omanikud saavad „restruktureerimise pakkumuse“.

28. See väljend, mida on kasutanud eelotsusetaotluse esitanud kohus, esineb ka kohtuotsuses Fahnenbrock jt (punkt 8). Minu arvates tuleb teha vahet „riigivõla restruktureerimise“ ja selles osalemise pakkumise vahel, mis seisneb „turukõlblike väärtpaberite muutmises“ seaduse 4050/2012 artikli 1 lõike 2 kohaselt, milles on sätestatud:

„Ministrite nõukogu – Ypourgóu Oikonomikóni (rahandusminister, Kreeka) ettepanekul – otsustab algatada turukõlblike väärtpaberite muutmise menetluse, määrab kindlaks turukõlblikud väärtpaberid ja asendamise korral kehtestab kapitali või nimiväärtuse, intressimäära või tootluse, väljaostmistähtpäeva ja õiguse (kas Inglise õigus vm), mida kohaldatakse Kreeka riigi emiteeritud uute väärtpaberit suhtes, ning lubab Organismós Diacheírisis Dimósiou Chréousil (riigivõla haldamise amet, Kreeka) avaldada Kreeka riigi ühe või mitu kutset.

Selle kutsega palutakse selles nimetatud turukõlblike võlakirjade omanikel kindla tähtaja jooksul otsustada, kas nad nõustuvad turukõlblike väärtpaberite muutmise, mille ettepaneku Kreeka riik on teinud vastavalt käesolevas artiklis ette nähtud menetlusele“.

29. Seaduses 4050/2012 on nähtud ette „restruktureerimisklausli“²² ehk „ühise tegutsemise klausli“ kehtestamine, mis võimaldab muuta esialgseid võlakirjatingimusi otsustega, mis on vastu võetud välja maksmata kapitali esindava kvalifitseeritud häälteenamusega ning mis kehtib ka vähemuse suhtes.

30. Kohtuotsuse Fahnenbrock jt punktis 9 on täpsustatud, et „[selle] seaduse artikli 1 lõike 4 kohaselt on kõnealuste väärtpaberite muutmiseks vaja kvoorumit, mis vastab 50% asjaomaste võlakirjade kogusummast, ning kvalifitseeritud häälteenamust, mis vastab vähemalt kahele kolmandikule kapitalist“.

31. Et täiendada selle kohtuotsuse punktis 10 esitatud kokkuvõtet, tuleb ära tuua seaduse artikli 1 punkti 9 tsitaat, mille on esitanud Kreeka valitsus:

„Alates ministrite nõukogu heakskiitva määruse avaldamisest Kreeka Vabariigi ametlikus teatajas avaldab võlakirjaomanike otsus niisugusena, nagu selle on kinnitanud menetluse läbiviija, toimet *erga omnes*, see on siduv kõikidele võlakirjaomanikele ja turukõlblikesse väärtpaberitesse investeerinutele ning see on ülimuslik võimalike ükskõik millise seaduse, määruse või kokkuleppe üld- ja erisätete suhtes. Turukõlblike väärtpaberite asendamise korral nii, et süsteemis registreeritakse uued väärtpaberid, tühistatakse uute väärtpaberitega asendatud turukõlblikud väärtpaberid automaatselt, mis toob kaasa kõikide nendest tulenevate õiguste või kohustuste kustumise, sh ükskõik missugusel ajahetkel kehtinud kõik õigused ja kohustused.“

21 FEK A' 36/23.2.2012, edaspidi „seadus 4050/2012“.

22 Väljend, mida on kasutanud eelotsusetaotluse esitanud kohus ja mis esineb ka kohtuotsuse Fahnenbrock jt punktis 8.

32. Seaduse 4050/2012 artikli 1 lõikes 11, millele on viidatud ka kohtuotsuses Mamatas (punkt 48), on ette nähtud:

„Käesoleva artikli sätetega püütakse kaitsta ülekaalukat avalikku huvi, need on imperatiivsed ja neid kohaldatakse otse, need on ülimuslikud ükskõik millise seaduse, määruse või kokkuleppe üld- ja erisätete suhtes [...] ning nende kohaldamine ei tekita ega aktiveeri ühtegi lepingulist või seaduslikku õigust võlakirjaomanikele või investoritele ega ühtki lepingulist või seaduslikku kohustust väärtpaberite emiteerijale või käendajale [...], v.a kui käesolevas artiklis on nähtud ette teisiti“.

III. Vaidluse taust ja eelotsuse küsimused

33. L. Kuhn, elukoht Viin (Austria), soetas Austrias deposiitoriumina tegutseva panga²³ kaudu Kreeka Vabariigi võlakirju nominaalväärtusega 35 000 eurot,²⁴ mille emiteeris Kreeka Vabariik ja mille suhtes kohaldatakse Kreeka õigust. Need riigivõlakirjad kanti väärtpaberikontole, mida haldab deposiitorium ja mille omanik on L. Kuhn.²⁵ Tegemist on esitajaväärtpaberitega, mis annavad vastavalt võlakirjatingimustele õiguse nõuda tähtaja saabudes investeeritud raha tagastamist ja „õigeaegseid makseid“.²⁶

34. Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab, et Kreeka riik emiteeris need võlakirjad Kreekas Kreeka õiguse alusel Ateena börsil kaubeldavate registrikande vormis väärtpaberitena. Need registreeriti Kreeka keskpanga elektroonilises registris, mis põhineb nende osaliste nimelistel kontodel, kellel on Kreeka keskpanga presidendi luba.

35. Selle kohtu sõnul tuleneb nii seadusest 2198/1994 kui ka kõnesolevate riigivõlakirjade võlakirjatingimustest, et nende võlakirjade omanikeks ja võlausaldajateks said kõigepealt selle registri osalised, kui need võlakirjad kanti nende kontole, ning siis andsid nad nende võlakirjadega seotud õigused edasi investoritele, kes olid kolmandad isikud, kusjuures niisugusel õigustoimingul on mõju ainult asjaomastele isikutele, mitte Kreeka Vabariigile.

36. Seaduse 4050/2012 vastuvõtmise tulemusena konverteeris Kreeka Vabariik võlakirjad, mille L. Kuhn oli ostnud, asendades need uute, väiksema nimiväärtusega riigivõlakirjadega.

37. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et L. Kuhni väitel maksis Kreeka Vabariik kuni selle konverteerimise päevani intressi kontole, mis oli tema nimel avatud ühes Austrias asuvas pangas. Ta täpsustab, et L. Kuhn müüs²⁷ konverteeritud võlakirjad ära 7831,58 euro eest, mille tõttu ta kandis 28 673,42 euro suurust kahju – summa, mis vastab võlakirjade nimiväärtusele väljaostutähtpäeva, 20. veebruari 2012. aasta seisuga²⁸ ning sisaldab intressi ja tehingukulusid.

23 Nagu Portugali valitsus oma kirjalikes seisukohtades täpsustab, tähendab see termin, et „[p]ank sai, edastas ja täitis finantsvahendajana hageja antud märkimiskorralduse, tehes tehingu teise isiku huvides“.

24 Kreeka Vabariigi kirjalike seisukohtade lisana 1 esitatud dokumendi kohaselt on tegemist märgitud summaga. Selles on ka täpsustatud võlakirjade kood *International Securities Identification Number* (ISIN), mis vastab koodile 16. veebruari 2009. aasta *offering circular*'is (emissioonipropekt). Selle dokumendi järgi määrati väljaostutähtpäevaks, st kuupäevaks, mil omanikule tuleb tasuda võlakirjade hind nende nimiväärtuse põhjal, 20. märts 2012. Enne väljaostukuupäeva peab omanik saama oma väljalaenatud põhisumma eest intressi või kupongi. Käsitletaval juhul määrati intressimääraks 4,3% aastas ja L. Kuhn väidab, et sai seda intressi.

25 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul „kvalifitseerib hageja end deposiitoriumis ühe tema nimel Austrias avatud väärtpaberikonto omanikuks ja sellele kontole kantud riigivõlakirjade omanikuks“.

26 St õiguse saada intressi.

27 L. Kuhni esindaja kinnitas kohtuistungil, et väärtpaberid müüdi maha.

28 See eelotsusetaotluses näidatud kuupäev ei vasta ei kohtuasja materjalides näidatud kuupäevale – sest viimastest ilmneb, et L. Kuhni ostetud võlakirjade väljaostutähtpäevaks määrati 20. märts 2012 – ega seaduses 4050/2012 sätestatud väljaostutähtpäevale ega täpsustusele, mille kohaselt müüs L. Kuhn konverteeritud võlakirjad ära.

38. Neil asjaoludel esitas L. Kuhn hagi Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien'ile (tsiviilasju lahendav liidumaa kohus Viinis, Austria),²⁹ nõudes kõnealuste võlakirjadega seotud laenuitingimuste täitmist või nende tingimuste täitmata jätmisest tekkinud kahju hüvitamist.

39. See kohus tunnistas 8. jaanuari 2016. aasta kohtumäärusega, et rahvusvahelise kohtualluvuse eeskirjade järgi ei allu asi talle.

40. Oberlandesgericht Wien (liidumaa kõrgeim kohus Viinis, Austria), kellele esitati selle kohtumääruse peale määruskaebus, ei nõustunud 25. veebruari 2016. aasta kohtumäärusega Austria kohtute kohtualluvuse puudumise vastuväidetega sel põhjusel, et L. Kuhni nõue ei tugine mitte Kreeka õigusaktile, vaid kõnesolevate riigivõlakirjade esialgsetele võlakirjatingimustele ning pädeva kohtu määrab ära Kreeka õigus, mida poolte sõnul kohaldatakse, ning et käsitletaval juhul on pädev välisriigi alalise elukoha kohus, st selle paiga kohus, kus võlanõue täita tuli.

41. Kreeka Vabariik esitas selle kohtumääruse peale eelotsusetaotluse esitanud kohtule määruskaebuse.

42. Viimane leiab, et kui L. Kuhn nõuab, et Kreeka Vabariik täidaks kõnesolevate riigivõlakirjade võlakirjatingimusi, tugineb ta põhjendatult väidetavale õigussuhtele tema kui riigivõlakirjade ostja ja Kreeka Vabariigi kui nende võlakirjade emiteerija vahel ning et seega eksisteerib („teisene“) lepinguline suhe³⁰ määruse nr 1215/2012 artikli 7 punkti 1 tähenduses.

43. Ta arvab ka esiteks, et L. Kuhn, kes nõudis võlakirjatingimuste täitmist, esitas Kreeka Vabariigi kui võlgniku vastu täitmise nõude raha maksmise lubaduse täitmiseks, ning teiseks, et võlakirjaemissioon (esitajavõlakirjad)³¹ ei kuulu *jure imperii* toimingute valdkonda. Ta järeldab sellest, et tegemist on tsiviil- ja kaubandusajaga.

44. Selles olukorras otsustas Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„Kas määruse [...] nr 1215/2012 artikli 7 punkti 1 alapunkti a tuleb tõlgendada nii, et:

- kohustuse täitmise koht viidatud sätte tähenduses määratakse ka olukorras, kus – nagu käesoleval juhul – nõuet on lepingu alusel korduvalt üle antud, kindlaks esmakordse lepingulise suhte alusel;
- kohustuse täitmise tegelik koht määratakse juhul, kui esitatakse nõue täita riigivõlakirja – käesoleval juhul Kreeka Vabariigi emiteeritud riigivõlakirja – tingimusi või hüvitada nende tingimuste täitmata jätmisest tekkinud kahju, kindlaks juba selle alusel, et neist riigivõlakirjadest tulenevaid intresse maksti liikmesriigis avatud väärtpaberikonto omaniku arvelduskontole³²;
- asjaolu, et esmakordse lepingulise suhte alusel on kindlaks määratud õiguslik kohustuse täitmise koht [selle sätte] tähenduses, välistab selle, et järgnev lepingu tegelik täitmine on aluseks sellele, et määrata kindlaks – veel üks – kohustuse tegeliku täitmise koht [sama] sätte tähenduses?“

29 On kindel, et hagi esitati pärast 9. jaanuari 2015.

30 See sõnastus on võetud täpselt üle eelotsusetaotlusest.

31 See sõnastus on võetud täpselt üle eelotsusetaotlusest.

32 Või teiste sõnadega väärtpaberioomaniku kontole.

IV. Õiguslik analüüs

45. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib oma kolme eelotsuse küsimusega sisuliselt seda, kas niisuguses olukorras nagu põhikohtuasjas, kus isik ostis deponooriumina tegutseva panga vahendusel liikmesriigi emiteeritud võlakirju ja väidab, et tal on nõue viimase suhtes, tuginedes võlakirjatingimustele, tuleb määruse nr 1215/2012 artikli 7 punkti 1 alapunkti a tõlgendada nii, et „selle paiga kohtu, kus tuli täita asjaomane kohustus“, määravad ära võlakirjatingimused nende võlakirjade emiteerimisel, hoolimata nende hilisematest võõrandamistest, või hoopis võlakirjatingimuste tegeliku täitmise, näiteks intresside maksmise koht.

46. Tuleb täpsustada, et Kreeka Vabariik ning Kreeka ja Itaalia valitsus väidavad, et põhikohtuasi ei kuulu ei määruse nr 1215/2012 esemelisse kohaldamisalasse – sest see põhineb peamiselt liikmesriigi suveräänsel õigusel võtta vastu õigusakte oma riigivõla restruktureerimiseks – ega „lepinguid puudutavate asjade hulka“ artikli 7 punkti 1 alapunkti a tähenduses – sest liikmesriigi ja riigivõlakirjade omaniku vahel ei ole lepingulist suhet. Seega peab Euroopa Kohus kõigepealt välja selgitama, kas hagi saab kvalifitseerida „tsiviil- ja kaubandusasju“ puudutavaks selle määruse artikli 1 lõike 1 tähenduses.³³ Ainult siis, kui vastus sellele küsimusele on jaatav, on Euroopa Kohtul vaja võtta seisukoht eespool toodud teise eelneva küsimuse kohta.

A. Kas vaidlus kuulub määruse nr 1215/2012 kohaldamisalasse?

47. Eelotsusetaotluse esitanud kohus järeldas seda, et vaidlus kuulub tsiviil- ja kaubandusasjade valdkonda, kohtuotsuse Fahnenbrock jt põhjal, kui oli leidnud, et hageja palub täita võlakirjatingimusi või hüvitada riigivõlakirjad emiteerinud kostjaks oleva liikmesriigi poolt nende tingimuste täitmata jätmisest tekkinud kahju, tuginedes maksekohustusele, mille riik võlakirjade järgi kohustatud isikuna võttis.³⁴ Ehkki niisuguse seose loomine võib tunduda teataval määral asjakohane, läheb minu arvamus tema omast täielikult lahku küsimuses, millised järeldused sellest tuleb teha, ning seda seepärast, et kohtualluvust tuleb analüüsida teistmoodi – nagu ma nüüd analüüsin.

1. Kohtuotsuse Fahnenbrock jt ulatus

48. Esimese sarnasusaspekti kohta võib märkida, et vaidluse ese, mis asetub peaaegu samasuguste faktiliste asjaolude raamistikku,³⁵ on sarnane, sest ühes kohtuasjadest (Kickler jt, C-578/13), mille põhjal tegi Euroopa Kohus kohtuotsuse Fahnenbrock jt, nõudsid Kreeka võlakirjade omanikud Kreeka Vabariigilt peale hüvitise nende esialgsete lepinguliste kohustuste täitmist, mille täitmise tähtpäev oli saabunud. Nõude alus on kõikidel juhtudel lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste rikkumine.³⁶

33 Vt niisuguste juhtude näiteks, mil eelotsusetaotluse esitanud kohus ei esitanud küsimust, 1. oktoobri 2002. aasta kohtuotsus Henkel (C-167/00, EU:C:2002:555 punkt 25), 28. aprilli 2009. aasta kohtuotsus Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271 punkt 40) ja 28. juuli 2016. aasta kohtuotsus Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:607, punkt 27).

34 Vt Grund, S., „The legal consequences of sovereign insolvency – a review of creditor litigation in Germany following the Greek debt restructuring“, *op. cit.*, eelkõige lk 413, mis selgitab, miks hagejad valisid selle aluse pärast kohtuotsust Fahnenbrock jt (punkt 57).

35 Erinevalt hagejatest eelnevates kohtuasjades müüs L. Kuhn konverteeritud võlakirjad – mille kohta ta väidab, et nende väärtus langes võrreldes esialgsete võlakirjatingimustega seaduse 4050/2012 kohaldamise tulemusena.

36 Tegemist ei ole seega kohtuvaidlusega, mille eesmärk on õiguspärasuse kontroll. Selles küsimuses tuleb märkida, et seaduse 4050/2012 põhiseadusele vastavust on kontrollitud (vt Symvoulou tis Epikrateiasse (Kreeka kõrgeim halduskohus) täiskogu 21. märtsi 2014. aasta otsus kohtuasjades nr 1116/2014 ja 1117/2014) ning konventsioonile vastavust on kontrollitud (vt kohtuotsus Mamasas).

49. Selles olukorras on teine sarnasusaspekt eriti oluline, sest Euroopa Kohus on võtnud seisukoha määruse (EÜ) nr 1393/2007³⁷ artikli 1 tõlgendamise kohta, mis on sõnastatud samuti nagu määruse nr 1215/2012 artikkel 1. Nende kohaldamisala on piiratud „tsiviil- ja kaubandusajadega“ ega hõlma konkreetselt „riigi vastutust tegevuse või tegevusetuse eest riigivõimu teostamisel (*acta iure imperii*)“.³⁸

50. Euroopa Kohus otsustas kohtuotsuses Fahnenbrock jt, et „määruse [...] nr 1393/2007 [...] artikli 1 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et hagid valduse ja omandiõiguse rikkumise eest hüvitise saamise nõudes, lepingu täitmise nõudes ja kahju hüvitamise nõudes, mis on kõne all põhikohtuasjas ja mille riigivõlakirjade omanikest eraõiguslikud isikud on esitanud võlakirju emiteerinud riigi vastu, kuuluvad selle määruse kohaldamisalasse, kuna ei ole ilmnenu, et need ei kuulu ilmselgelt tsiviil- ja kaubandusajade hulka“.³⁹

51. Sellegipoolest ei ole kohtuotsuse Fahnenbrock jt ulatus minu meelest niisugune, nagu arvab eelotsusetaotluse esitanud kohus. Erilist tähelepanu tuleb pöörata tõlgenduse piiridele, mille Euroopa Kohus on kindlaks määranud.

52. Selles küsimuses on väga oluline kõigepealt märkida, et Euroopa Kohus kauges oma varasematest lahendustest, millega püüti selle mõiste tõlgendus ühtlustada konkreetsete eesmärkide tõttu, mis tuleb saavutada.⁴⁰ Näiteks ilmneb selle otsuse metodoloogilistest põhjendustest,⁴¹ et Euroopa Kohus eelistas selgelt määrusega nr 1393/2007 kehtestatud mehhanismi, et tagada selle täielik tõhusus koos sooviga tagada kiire võimalus, et kohus arutab asja sisuliselt, ja õigus õiglasele kohtulikule arutamisele.⁴²

53. Seejärel leidis Euroopa Kohus, et kohtu kontroll kättetoimetamisaotluse lahendamise etapis on eripärane, asudes seisukohale, et kohus, kelle poole on pöördutud, peab hilisema võistleva menetluse raames lahendama vaidluse kohtualluvuse küsimuses.⁴³

37 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. novembri 2007. aasta määrus kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades („dokumentide kättetoimetamine“), millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1348/2000 (ELT 2007, L 324, lk 79).

38 Seda täpsustust ei olnud varasemates samaväärsetes sätetes, st 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT 1998, C 27, lk 1) (muudetud nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrusega (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades) (edaspidi „Brüsseli konventsioon“) artikli 1 esimese lõigu esimeses lauses ega nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42) artikli 1 lõike 1 esimeses lõigus. Liidu seadusandja kodifitseeris seega Euroopa Kohtu praktika, mis sai alguse 14. oktoobri 1976. aasta kohtuotsusega LTU (29/76, EU:C:1976:137) ja 16. detsembri 1980. aasta kohtuotsusega Rüffer (814/79, EU:C:1980:291), milles leiti, et kriteerium, mis aitab teha vahet eraõiguslike ja avalik-õiguslike asjade vahel, on riigivõimu teostava avaliku võimu sekkumine. Põhikohtuasja esemega seotud kohtupraktika üksikasjalikuks meenutuseks vt minu ettepanek liidetud kohtuasjades Fahnenbrock jt (C-226/13, C-245/13, C-247/13 ja C-578/13, EU:C:2014:2424, punktid 52–60 ja seal viidatud kohtupraktika). Euroopa Kohus võttis väga hiljuti seisukoha määruse nr 1215/2012 artikli 1 lõike 1 tõlgendamise kohta 9. märtsi 2017. aasta kohtuotsuses Pula Parking (C-551/15, EU:C:2017:193, punkt 39), milles ta otsustas, et „avaliku sektori asutuse omandis oleva äriühingu poolt algatatud sundtäitmise menetlus teise liidu liikmesriigi kodaniku vastu rahuldamata nõude sissenõudes, mis on seotud parkimisega avalikus parklas, mida oli selle avaliku sektori asutuse otsusega volitatud haldama eelnimetatud äriühing, ei ole karistusliku iseloomuga, vaid kujutab endast tasu nõuet osutatud teenuse eest ning kuulub määruse kohaldamisalasse“.

39 Vt selle kohtuotsuse resolutsioon.

40 Vt kohtuotsuse Fahnenbrock jt punktid 39 ja 40. Seda lahendust on pooldatud Saksamaa õigusteoorias, vt eelkõige Mankowski, P., „Zustellung der von Privatpersonen erhobenen Klagen wegen des Zwangsumtauschs von griechischen Staatsanleihen an Griechenland nach EuZustVO („Fahnenbrock“), *Entscheidungen zum Wirtschaftsrecht*, RWS Verlag, Köln, 2015, lk 495 ja 496, ning Knöfel, O., L., „Griechischer Schuldenschnitt – Zustellung deutscher Klagen gegen den griechischen Staat“, *Recht der internationalen Wirtschaft*, Deutscher Fachverlag, Frankfurt, nr 8, 2015, lk 499–504, eelkõige lk 503 ja 504; samuti Prantsusmaa õigusteoorias, eelkõige Laazouzi, M., „Cour de justice, 1ère ch., 11 juin 2015, Stefan Fahnenbrock, affaires jointes C-226/13, C-245/13, C-247/13 ja C-578/13, ECLI:EU:C:2015:383“, *Jurisprudence de la CJUE*, Brüssel, Bruylant, 2016, lk 858–869, eelkõige lk 869, ning d'Avout, L., Kinsch, P., Quéguiner, J.-S., Sánchez Lorenzo, S., Weller, M.-P. ja Wilderspin, M., „Le droit international privé de l'Union européenne en 2015“, *Journal du droit international (Clunet)*, LexisNexis, Pariis, oktoober 2016, kd nr 4, lk 1441–1517, eelkõige lk 1449 ja 1450.

41 Vt kohtuotsuse Fahnenbrock jt punktid 39–48.

42 Nagu Kreeka valitsus kohtuistungil meenutas, ei ole Saksamaa kohtutes poolleiolevates kohtuasjades, mis puudutavad rahvusvahelist teatamist, kostja ei kohal ega esindatud. Selle menetluse eripära ja kvalifitseerimise lahknevuste kohta vt d'Avout, L., Kinsch, P., Quéguiner, J.-S., Sánchez Lorenzo, S., Weller, M.-P., Wilderspin, M., *op. cit.*, eelkõige lk 1446 ja lk 1447.

43 Vt kohtuotsuse Fahnenbrock jt punkt 46, mida võib võrrelda selle punktiga 43.

54. Ta leidis, et vastuvõttev asutus on kohustatud taotluse tagastama üksnes juhul, kui dokumendi kättetoimetamise taotlus ei kuulu ilmselgelt tsiviil- ja kaubandusasjade valdkonda.⁴⁴

55. Lõpuks andis Euroopa Kohus kaks juhust analüüsiks *prima facie* ehk teisisõnu kontrolliks, kas pingutused on vastavuses taotletava kiiruse eesmärgiga neil konkreetsetel juhtudel, mille puhul võib juba esmapilgul kahelda, kas nõue kuulub tsiviilvaldkonda, sest see on suunatud riigi vastu ja puudutab riigivõlakirjade emiteerimist tema poolt.

56. Esiteks täpsustas Euroopa Kohus, et „[v]õlakirja emiteerimine ei eelda [...] tingimata laiemate volituste teostamist kui need, mis tulenevad eraõiguslike isikute vahelistele suhetele kohaldatavatest õigusnormidest“.⁴⁵ Teiseks juhtis ta tähelepanu mõnele asjaolule, mis õigustavad seda, et riigi ja võlakirjaomaniku suhte laadi analüüsitaks põhjalikult. Tegemist on asjaomaste väärtpaberite finantstingimustega, mis võidi kindlaks määrata „turutingimuste põhjal, mis kehtivad nende finantsinstrumentide vahetamise ja tootluse suhtes“,⁴⁶ ning finantstingimuste muudatustega, mis „pidi nimelt tehtama võlakirjaomanike enamuse otsusega“ vahetusklause alusel, mis emissioonilepingutesse sisse viidi.⁴⁷

57. Euroopa Kohus, kes varem oli juhtinud tähelepanu nende küsimuste keerukusele, mis mõjutavad riigi puutumatus,⁴⁸ järeltas sellest, et „ei saa jõuda järeldusele, et põhikohtuasjad ei kuulu ilmselgelt tsiviil- ja kaubandusasjade hulka määruse nr 1393/2007 tähenduses, mistõttu on määrus nendele kohtuasjadele kohaldatav“.⁴⁹

58. Seega, kui kohus peab kontrollima, kas asi allub talle, nagu Euroopa Kohus meenutas,⁵⁰ tuleb uuesti läbi viia vaidluse kvalifitseerimise analüüs, keskendades arutelu taas asjaoludele, mida Euroopa Kohus rõhutas kohtuotsuses Fahnenbrock jt, et õigustada oma kahtlusi, kas avaliku võimu teostamine on ilmne.

2. Vaidluse kvalifikatsioon

59. Kõigepealt näib mulle vajalik meenutada, et varasemaid kohtualluvust reguleerivate õigusaktide tõlgendamise meetodeid, mis on siiani valitud,⁵¹ kohaldatakse määruse nr 1215/2012⁵² suhtes.

44 Vt kohtuotsuse Fahnenbrock jt punktid 48 ja 49.

45 Kohtuotsuse Fahnenbrock jt punkt 53. Selles küsimuses valitseb õigusteoorias üksmeel, vt eelkõige d'Avout, L., Kinsch, P., Quéguiner, J.-S., Sánchez Lorenzo, S., Weller, M.-P. ja Wilderspin, M., *op. cit.*, eelkõige lk 1449, ning Laazouzi, M., *op. cit.*, eelkõige lk 869; et need autorid viitavad professor Pierre Mayeri töödele, vt ka Knöfel, O., L., *op. cit.*, ja Grund, S., „The legal consequences of sovereign insolvency – a review of creditor litigation in Germany following the Greek debt restructuring“, *op. cit.*, eelkõige lk 419 ja 148. jooealuses märkuses viidatud kohtupraktika. Riigile selles valdkonnas kuuluva suveräänsuse kontseptsiooni arengu ja rahandussüsteemidega valitsevate seoste üldisema kirjelduse kohta vt Audit, M., „La dette souveraine: la dette souveraine appelle-t-elle un statut juridique particulier?“, *Insolvabilité des États et dettes souveraines*, Librairie générale de droit et de jurisprudence, collection „Droit des affaires“, Pariis, 2011, lk 67–88, eelkõige lk 82–84. Mis puudutab sellest tulenevaid võla käitlemise raskusi, siis vt Forteau, M., „Le défaut souverain en droit international public: les instruments de droit international public pour remédier à l'insolvabilité des états“, *Insolvabilité des États et dettes souveraines*, Librairie générale de droit et de jurisprudence, collection „Droit des affaires“, Pariis, 2011, lk 209–232, eelkõige lk 215.

46 Kohtuotsuse Fahnenbrock jt punkt 54.

47 Kohtuotsuse Fahnenbrock jt punkt 57.

48 Vt kohtuotsuse Fahnenbrock jt punkt 42.

49 Kohtuotsuse Fahnenbrock jt punkt 58.

50 Vt kohtuotsuse Fahnenbrock jt punkt 46. Vt selle kohta ka – vastupidi arvamusele, mida komisjon kohtuistungil avaldas – eelkõige Beraudo, J.-P., ja Beraudo, M.-J., „Convention de Bruxelles, conventions de Lugano, règlement (CE) n° 44/2001, règlement (UE) n° 2015/2012, Généralités et champ d'application“, *JurisClasseur Europe*, LexisNexis, Pariis, 2016, fascicule 3000; Laazouzi, M., *op. cit.*, eelkõige lk 869, ning d'Avout, L., Kinsch, P., Quéguiner, J.-S., Sánchez Lorenzo, S., Weller, M.-P. ja Wilderspin, M., *op. cit.*, eelkõige lk 1451.

51 Vt kohtuotsuse Fahnenbrock jt (punktid 34 ja 35 ning seal viidatud kohtupraktika).

52 Vt 9. märtsi 2017. aasta kohtuotsus Pula Parking (C-551/15, EU:C:2017:193, punktid 31–33 ja seal viidatud kohtupraktika).

60. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt viib autonoomse mõiste „tsiviil- ja kaubandusasjad“ tõlgendus selleni, et kohtualluvust reguleerivate õigusaktide kohaldamisala määratakse kindlaks „vaidluse osapoolte vaheliste õigussuhete olemuslike tunnuste või vaidluseseme põhjal“. ⁵³ Niisiis tuleb teha kindlaks vaidluse poolte vaheline õiguslik suhe ning analüüsida esitatud hagi alust ja selle esitamise korda. ⁵⁴

61. Käsitletaval juhul tuleb selgitada välja, kas kahju hüvitamise nõue, mille eraõiguslik isik on võlakirjade emiteerijast riigi vastu esitanud, sai alguse avaliku võimu toimingust, ehk täpsemalt, kas õigussuhet Kreeka riigi ja L. Kuhni vahel niisugusena, nagu ilmneb võlakirjatingimustest, iseloomustab riigi kui võlgniku poolne avaliku võimu teostamine selles mõttes, et see vastab liiga suurte volituste kasutamisele võrreldes eraõiguslike isikute suhete suhtes kohaldatavate õigusnormidega. ⁵⁵

62. Minu arvates on see – nii käesolevas asjas kui ka eelnevates, mis puudutasid Kreeka riigivõla restruktureerimist – ilmne Kreeka riigi ja väärtpaberiomanike lepinguliste suhete laadi ja nendes muudatuste tegemise viisi põhjal kui ka konteksti põhjal, milles need viimased tehti.

63. Üldised väljendid „[väärtpaberite] muudatus“ või „konverteerimine“ – mida tavaliselt kasutatakse – pehmendavad väga suurel määral läbi viidud väärtpaberite väljavahetamise tegelikkust: ⁵⁶ esialgsed väärtpaberid tühistati ja asendati uute, madalama nimiväärtusega väärtpaberitega, mis tõi kaasa 53,5-protsendilise või isegi suurema kapitalikaotuse, kui arvestada selle kuupäeva muutmist, mil endised väärtpaberid pidi välja makstama, ⁵⁷ sest ühe osa puhul nendest on väljamaksmistähtaeg ajavahemikul 2023–2042. Vaadati üle aastamäärad kupongide väljamaksmisel. Lõpuks tuleb märkida, et väärtpaberite suhtes ei kohaldata enam Kreeka, vaid Inglise õigust. ⁵⁸

64. Väärtpaberite väljavahetamise sisulisuse tõttu ei saa seda samastada muudatustega, mida tavaliselt peetakse seda liiki investeringutele omasteks juhuslikeks ootamatusteks, mida laenuvõtjast liikmesriik täielikult ohjab ⁵⁹ ja milleks normaalselt informeeritud võlakirjade ostja on valmis. ⁶⁰

65. Tähelepanu tuleb juhtida ka selle väljavahetamise korrale, sest seda ei sätestatud ei võlakirjatingimustes ega Kreeka õiguses nende väärtpaberite emiteerimisel, mis seda reguleeris. Selle kehtestas Kreeka seadusandja seadusega 4050/2012, lisades tagasiulatuvalt ühise tegutsemise klauslid.

53 Vt 15. veebruari 2007. aasta kohtuotsus *Lechouritou jt (C-292/05, EU:C:2007:102, punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika)*.

54 Vt 15. veebruari 2007. aasta kohtuotsus *Lechouritou jt (C-292/05, EU:C:2007:102, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika)* ning 9. märtsi 2017. aasta kohtuotsus *Pula Parking (C-551/15, EU:C:2017:193, punkt 34)*.

55 Vrd 15. mai 2003. aasta kohtuotsus *Préservatrice foncière TIARD (C-266/01, EU:C:2003:282, punkt 30)*.

56 Vt selle kohta Bismuth, R., „L'émergence d'un „ordre public de la dette souveraine“ pour et par le contrat d'emprunt souverain? Quelques réflexions inspirées par une actualité très mouvementée“, *Annuaire français de droit international*, 58. kd, Persée, Pariis, 2012, lk 489–513, eelkõige lk 510, kes kasutab väljendit „esialgsed lepinguid ümber kirjutama“.

57 Kohtuotsus *Mamatas* (punkt 110). See näitaja on 59%, nagu kinnitab Grund, S., „Restructuring Government Debt Under Local Law: the Greek Case and Implications for Investor Protection“, *Capital Markets Law Journal*, Oxford University Press, Oxford, 2017, 12. kd, nr 2, lk 253–273, eelkõige lk 254.

58 Muudatusi puudutavad täpsustused on toodud kohtuotsuse *Mamatas* punktides 16 ja 17 ning järgmistes punktides: „49. Ministrite nõukogu 24. veebruari 2012. aasta otsusega määrati menetluse alguseks 24. veebruar 2012. Selle lisas olid näidatud otsusega välja valitud väärtpaberid. Selles oli täpsustatud, et neid väärtpabereid muudetakse, vahetades need välja uute väärtpaberite vastu, mille on emiteerinud riik, aga ka Euroopa Stabiilsusfond. Riigi emiteeritud uued väärtpaberid koosnevad korraga uutest riigivõlakirjadest ja väärtpaberitest, mille tootlus on seotud SKTga (sisemine kogutoodang).

50. Uute riigivõlakirjade aastamäär on 2% kupongide väljamaksmisel aastatel 2013–2015, 3% kupongide väljamaksmisel aastatel 2016–2020, 3,65% kupongide väljamaksmisel aastal 2021, ja 4,3% kupongide väljamaksmisel aastatel 2022–2042. Nende suhtes kohaldatakse Briti õigust.

51. Väärtpaberid, mille tootlus on seotud SKTga, makstakse välja 2042. aastal, nende suhtes kohaldatakse Briti õigust ja nende tootlus arvutatakse võlakirjade nimikapitali põhjal, mis väheneb aastatel 2024–2042.“

59 Vt *Audit, M., op. cit.*, eelkõige lk 73.

60 Vt eelkõige 7. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus *Accorinti jt vs. EKP (T-79/13, EU:T:2015:756, punkt 76 ja turu volatiilsuse kohta punkt 121)*. Vt ka *Carreau, D., „Dettes d'État“, „Répertoire de droit International“, Encyclopédie juridique Dalloz; Dalloz, Pariis, 1998, ajakohastatud 2014. aasta septembrikuus, 1. kd, selle kohta, mida ta nimetab „suveräänsusriksiks“ (punkt 17), ning Lemaire, S., „La rétroactivité en droit des investissements internationaux“, *La Semaine juridique – Entreprise et Affaires*, 2013, nr 38, lk 47–50.*

66. Tänu nendele klauslitele võimaldas kokkulepe riigi ja võlakirjaomanike vahel, kes otsustasid kvalifitseeritud hälteenamusega nõustuda lepingu muudatustega, mille Kreeka riik välja pakkus, neil oma tahtmise peale suruda võlakirjaomanike vähemusele, sh neile, kes oleksid soovinud sellest keelduda.

67. Selle mehhanismi kasutamine ei võimalda kahelda, kas võlakirjatingimuste muudatusi kohaldati võlakirjaomanike vähemuse suhtes vahetult ja otse,⁶¹ seda enam, et seadusega 4050/2012 sooviti saavutada just seda eesmärki, et vältida Kreeka riigi võlgujäämist.⁶² Euroopa Inimõiguste Kohus on muide järeldanud ühise tegutsemise klauslite mehhanismist, et „kord, mille kohaselt väljavahetamine aset leidis, näitab selgelt, et [avaldatajad] ei soovinud allahindamisprotsessis osaleda“.⁶³

68. Meie ees seisva määruse nr 1215/2012 kohaldatavuse küsimuse lahendamisel ei saa argumendiks olla see, et tänu ühise tegutsemise klauslile saadi kokku võlakirjaomanike nõusolek lepingulises raamistikus.⁶⁴ Seda ei saa nimelt lahutada asjaoludest, millistel nende klauslite võlakirjatingimustesse tagasiulatuvalt lisamisega nõustuti.

69. Kuigi seadusega 4050/2012 viidi ellu kokkulepe, mis sõlmiti pärast läbirääkimisi Kreeka Vabariigi ja eraõiguslike investorite vahel, kelle osalemise kohta leiti, et see „etendab põhirolli [Kreeka Vabariigi] võlgnevuse talutavale tasemele viimisel“,⁶⁵ on selge, et füüsilised isikud, kes moodustasid ainult Kreeka riigi võlakirjade omanike vähemuse, esindades umbes 1% Kreeka kogu riigivõlast, ei osalenud nendes läbirääkimistes institutsionaalsete investoritega, kelleks on eelkõige pangad ja krediidiasutused.⁶⁶

70. Lisaks tuleb arvesse võtta selle erakorralise konteksti muid aspekte, milles seadus 4050/2012 välja kuulutati.

71. Esiteks kujutab selle seadusega kehtestatud siduv menetlus endast Kreeka Vabariigi olukorrale „erakorralise ja unikaalse lahenduse“ otsimise lõpulejõudmist.⁶⁷ See on lahutamatu seotud liidu rahapoliitikaga, sest sellega püüti tagada liikmesriigi rahandusliku korralduse säilimist ja laiemalt säilitada euroala rahanduslikku stabiilsust tervikuna.⁶⁸

61 Vrd kohtuotsuse Fahnenbrock jt punkt 57, milles on nõutud põhjalikku hindamist.

62 Vt De Vauplane, H., „Le rôle du juge pendant la crise: entre ombre et lumière“, *Revue des affaires européennes – Law & European Affairs*, Larcier, Brüssel, 2012, nr 4, lk 773–778, eelkõige lk 775, ja Grund, S., „Restructuring Government Debt Under Local Law: the Greek Case and Implications for Investor Protection“, *op. cit.*, eelkõige lk 255.

63 Kohtuotsus Mamatas (punkt 93). Euroopa Inimõiguste Kohus on otsustanud, et „avaldatajate sunnitud osalemist selles protsessis tuleb käsitada nii, et rikutakse nende õigust oma omandit segamatult kasutada [EIÕK protokolli nr 1 artikli 1 esimese lause tähenduses]“.

64 Millele on kohtuotsuses Fahnenbrock jt viidatud järgmiselt: „[m]uudatused pidi nimelt tehtama võlakirjaomanike enamuse otsusega vahetusklausli alusel, mis viidatud seadusega emissioonilepingutesse sisse viidi, mis annab kinnitust ka Kreeka Vabariigi kavatsusele jätta laenude haldamine tsiviilõigusnormide raamistikku“ (punkt 57).

65 Euroala riigipeade või valitsusjuhtide 26. oktoobri 2011. aasta deklaratsioon (punkt 12, vrd punkt 15), mis on kättesaadav veebisaidil: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/fr/ec/125663.pdf. Tegemist on Kreekale antava abi teise kava olulise elemendiga, vt 7. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus Accorinti jt vs. EKP (T-79/13, EU:T:2015:756, punkt 19) ning kohtuotsus Mamatas (punktid 10 ja 11).

66 Vt kohtuotsus Mamatas (punkt 12).

67 Euroala riigipeade või valitsusjuhtide 26. oktoobri 2011. aasta deklaratsioon (punkt 15).

68 Vt 7. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus Accorinti jt vs. EKP (T-79/13, EU:T:2015:756, punkt 5). Kohtuotsuses Mamatas otsustas Euroopa Inimõiguste Kohus, et „[e]tteheidetava rikkumise eesmärk oli [...] avaliku huvi eesmärk“ (punkt 105).

72. Teiseks püüti nii ennekuulmatu meetmega⁶⁹ nagu ühise tegutsemise klauslite tagantjärele lisamine hoida ära võla restruktureerimise kava nurjumise ohtu,⁷⁰ mis võis eelkõige kaasneda ühise tegutsemise klausli puudumisega⁷¹ võlakirjaemissioonide puhul, mis Kreeka Vabariik riigisisel turul läbi viis. Et eesmärk oli tagada kõikide eraõiguslike võlausaldajate osalemine, kasutasid Kreeka võimud ära selle, et võlakirjalaenule kohaldati 90% ulatuses Kreeka õigust, mis võimaldas neil seda nende klauslite lisamisega muuta.⁷²

73. Kolmandaks on niisuguse menetluse läbiviimine riigi poolt, kes tegutseb korraga lepinguosalise ja seadusandjana, ajaliselt piiratud.⁷³ Ühelt poolt kohaldatakse uute konverteerimisel saadud väärtpaberite suhtes Inglise õigust ja selles on ühise tegutsemise klauslid ette nähtud.⁷⁴ Teisalt tuleb märkida, et pärast euroala rahandusministrite 2010. aasta novembris tehtud otsust – mida korrald Euroopa Ülemkogu 24. ja 25. märtsi 2011. aasta kohtumise järeldustes⁷⁵ – muuta ühise tegutsemise klauslite mehhanismi kasutamine kohustuslikuks, on ühise tegutsemise klauslid Brüsselis 2. veebruaril 2012 sõlmitud Euroopa stabiilsusmehhanismi asutamislepingu⁷⁶ artikli 12 lõike 3 alusel alates 1. jaanuarist 2013 olemas kõikide väärtpaberite puhul, mille väljaostutähtaeg on üle aasta ja mis on seotud liikmesriikide riigivõlgadega euroalas.⁷⁷ Need kujutavad endast nüüd ühte vahendit, mis võimaldab tagada euroala rahandusliku stabiilsuse, ning aitavad nii kaasa eesmärgile „tagada riikides esinevate maksevõimekriiside haldamine“⁷⁸ ja rahustada investorid maha.

74. Kõik need asjaolud näitavad, et taotletakse avaliku huvi eesmärki, mis ei piirdu Kreekaga, vaid puudutab kogu euroala. Nõustuda selles olukorras, et vaidlus ei piirdu kitsalt lepinguliste asjadega,⁷⁹ ei hõlbusta minu meelest laenuvõtjatest liikmesriikidel õigusloome kasutamist riigivõlalepingute „puutumatus tagamiseks“⁸⁰ nii, et võlakirjatingimusi muudetakse tagasiulatuvalt.

75. Järeldan sellest, et vaidlus põhikohtuasjas tekkis avaliku võimu toimingust, millega nähti erakorralistes tingimustes ja erakorralistel asjaoludel tagasiulatuvalt ette väärtpaberite konverteerimine ja esialgsete võlakirjatingimuste muutmine, et vältida Kreeka riigi võlgujäämist ja tagada euroala stabiilsus.

69 Vt Bismuth, R., *op. cit.*, eelkõige lk 126. joonealune märkus (lk 510), milles on viidatud mõnele autorile, kes on seda seadust nimetanud „puhastusseaduseks“ (*mopping up law*), ja Grund, S., „The legal consequences of sovereign insolvency – a review of creditor litigation in Germany following the Greek debt restructuring“, *op. cit.*, eelkõige lk 420, milles on esitatud kokkuvõtlikult A. Witte arvamus (153. joonealune märkus): „He put forward that the Greek haircut – in contrast to other (domestic) mechanisms for debt restructuring – was imposed retroactively, tailor-made for one particular case and which lacked the sufficient safeguards for creditors“, ja Grund, S., „Restructuring Government Debt Under Local Law: the Greek Case and Implications for Investor Protection“, *op. cit.*, eelkõige lk 254: „To implement a haircut, the Greek government modified the bulk of its local law debt by resorting to an unconventional, yet practical and politically expedient technique“ ja lk 256.

70 Vt selle kohta see, mida tuvastas Euroopa Inimõiguste Kohus kohtuotsuses *Mamatras*, (punkti 115 lõpp) ja selgitused, mille on andnud Bismuth, R., *op. cit.*, eelkõige lk 510.

71 Põhjuse kohta, miks oli praktika rahvusvahelistel kapitaliturgudel erinev, vt Bismuth, R., *op. cit.*, eelkõige lk 509, ja ühise tegutsemise klausli rolli kohta maksevõimekriiside reguleerimisel lk 506. Vt ka Carreau, D., *op. cit.*, punkt 101 jj.

72 Bismuth, R., *op. cit.*, eelkõige lk 510.

73 Vt Bismuth, R., *op. cit.*, eelkõige lk 511 ja 512, ning Grund, S., „The legal consequences of sovereign insolvency – a review of creditor litigation in Germany following the Greek debt restructuring“, *op. cit.*, eelkõige lk 422.

74 Grund, S., „The legal consequences of sovereign insolvency – a review of creditor litigation in Germany following the Greek debt restructuring“, *op. cit.*, eelkõige lk 422 ning 173. ja 175. joonealune märkus.

75 EUCO 10/11.

76 27. novembri 2012. aasta kohtuotsuse *Pringle* (C-370/12, EU:C:2012:756) punkti 96 kohaselt on selle mehhanismi „[eesmärk] rahuldada nende ESM liikmete (liikmesriikide, mille rahaühik on euro) rahastamisvajadusi, kes on tõsisest rahalistest raskustest või kellel on oht sellistesse raskustesse sattuda, kui see on hädavajalik kogu euroala ja selle liikmesriikide finantsstabiilsuse tagamiseks“.

77 Vt Bismuth, R., *op. cit.*, eelkõige lk 512.

78 Seda väljendit kasutas Bismuth, R., *op. cit.*, eelkõige lk 508.

79 Vrd Corte suprema di cassazione (Itaalia kassatsioonikohus) ühendatud tsiviilkodade 27. mai 2005. aasta otsus nr 11260/05, millele on viidanud O’Keefe, R., Tams, C., J. ja Tzanakopoulos, A., „*The United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property: A Commentary*“, Oxford University Press, Oxford, 2013, 87. joonealune märkus (lk 65), ning Grund, S., „The legal consequences of sovereign insolvency – a review of creditor litigation in Germany following the Greek debt restructuring“, *op. cit.*, eelkõige lk 142. joonealune märkus (lk 418) ja 149. joonealune märkus (lk 419).

80 Seda väljendit kasutas Grund, S., „The legal consequences of sovereign insolvency – a review of creditor litigation in Germany following the Greek debt restructuring“, *op. cit.*, eelkõige lk 411 ja 418.

76. Teen seega Euroopa Kohtule ettepaneku vastata eelotsuse küsimustele, et hagi, mille on esitanud füüsiline isik, kes omandas liikmesriigi emiteeritud võlakirju, selle liikmesriigi vastu, et saavutada esialgsete võlakirjatingimuste täitmine või saada nende täitmata jätmise eest hüvitist nende võlakirjade väiksema väärtusega võlakirjade vastu vahetamise tõttu, mis sunniti sellele füüsilisele isikule peale seadusega, mille riigi seadusandja võttis vastu erakorralistel asjaoludel, muutes ühepoolselt ja tagasiulatavalt võlakirjade suhtes kohaldatavaid tingimusi nii, et lisas nendesse ühise tegutsemise klausli, mis võimaldab võlakirjaomanike enamikul sundida niisugune vahetus vähemusele peale, ei kuulu „tsiviil- ja kaubandusajade“ valdkonda määruse nr 1215/2012 artikli 1 lõike 1 tähenduses.

77. Kui Euroopa Kohus peaks siiski leidma, et kõnesoleva hagi puhul piirduakse sellega, et „palutakse kohtul kontrollida eraõiguslikke suhteid“⁸¹ riigivõlakirja ostja ja riigi vahel, kes tegi toimingut *jure gestionis*, siis tuleb teha kindlaks, kas vaidlus kujutab endast „lepinguid puudutavat asja“ selle määruse artikli 7 punkti 1 alapunkti a tähenduses.

B. Kas vaidlus kujutab endast „lepinguid puudutavat asja“ määruse nr 1215/2012 artikli 7 punkti 1 alapunkti a tähenduses?

78. Olles näidanud, millest tuleb arutluskäigus lähtuda, ja täpsustanud, miks ei saa juhinduda kohtuotsusest Kolassa, esitan oma arvamuse põhikohtuasja kvalifikatsiooni kohta.

1. Tõlgendamispõhimõtete meenus

79. Kõigepealt meenutan, millest tuleb mõiste „lepinguid puudutavad asjad“ igasuguse tõlgenduse puhul lähtuda.

80. Nagu ka määruse nr 1215/2012 artikli 1 tõlgenduse puhul⁸² tuleb lähtuda tõlgendusest, mille Euroopa Kohus esitas määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 kohta, sest see käib ka selle määruse asendanud määruse nr 1215/2012 artikli 7 punkti 1 alapunkti a kohta.⁸³

81. Sellest tuleneb esiteks, et seda artiklit 7 tuleb tõlgendada kitsendavalt, sest see annab hagejale võimaluse valida kohtualluvus ja seega võimaluse teha erand põhimõttest, mille kohaselt allub asi kostja alalise elukoha kohtule. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt ei võimalda need valikulise kohtualluvuse eeskirjad valida tõlgendust, mis läheb kaugemale nimetatud määruses sõnaselgelt ette nähtud juhtudest.⁸⁴

82. Teiseks tuleb leida lahendused, mis on kooskõlas määruse nr 1215/2012 põhjenduses 16 taotletava üldise eesmärgiga. Selleks on hõlbustada korrakohast õigusemõistmist, kui „esineb tihe seos vaidlustuse ja kohtu vahel, kes peab selle kohta otsuse tegema“.⁸⁵ Selle paiga kohus, kus tuleb täita lepingus sätestatud kohustus, mis on kohtule esitatava nõude aluseks, on tavaliselt kohus, kellel on kõige kergem otsust teha, eelkõige seetõttu, et ta on vaidlusele lähedal ja tõendeid on kerge esitada.⁸⁶ Arvesse võib võtta ka asjaolu, et nii võib olla kindel, et otsus täidetakse kiiresti.⁸⁷

81 1. oktoobri 2002. aasta kohtuotsus Henkel (C-167/00, EU:C:2002:555, punkt 30).

82 Vt 9. märtsi 2017. aasta kohtuotsus Pula Parking (C-551/15, EU:C:2017:193, punkt 31).

83 Vt 15. juuni 2017. aasta kohtuotsus Kareda (C-249/16, EU:C:2017:472, punkt 8), mida võib täiendada märkusega, et sõnastuse erinevuselt prantsuskeelses versioonis ei ole nende sätete samaväärsuse seisukohast minu arvates tähtsust. Kui määruse nr 44/2001 artikli 5 punktis 1 on kohtu kohta, kellele asi allub, kasutatud väljendit „tribunal du lieu où l'obligation qui sert de base à la demande a été ou doit être exécutée“, siis määruse nr 1215/2012 artikli 7 punkti 1 alapunktis a on selle kohtu kohta, kellele võib esitada hagi, kasutatud väljendit „devant la juridiction du lieu d'exécution de l'obligation qui sert de base à la demande“. Sellest ei tohi seega teha mingeid sisulisi järeldusi.

84 Vt 14. juuli 2016. aasta kohtuotsus Granarolo (C-196/15, EU:C:2016:559, punkt 18).

85 Väljend P. Jenard'i aruandest [Brüsseli konventsiooni] kohta (EÜT 1979, C 59, lk 1 ja lk 22), millele on viidatud 19. veebruari 2002. aasta kohtuotsuses Besix (C-256/00, EU:C:2002:99, punkt 30).

86 Vt 19. veebruari 2002. aasta kohtuotsus Besix (C-256/00, EU:C:2002:99, punkt 31 ka seal viidatud kohtupraktika).

87 Vt selle kohta Ancel, M.-E., Deumier, P. ja Laazouzi, M., „*Droit des contrats internationaux*“, Sirey, Pariis, 2016, lk 105.

83. Kolmandaks tuleb märkida, et väljakujunenud kohtupraktikast, mis käsitleb mõistet „lepinguid puudutavad asjad“⁸⁸ ja seega erandit „viitest ühe või teise riigi siseriiklikule õigusele“,⁸⁹ ilmneb, et määruse nr 1215/2012 artikli 7 punkti 1 alapunktis a ette nähtud valikulise kohtualluvuse eeskirja kohaldamine eeldab selle õigusliku kohustuse kindlakstegemist, mille isik on endale vabatahtlikult teise isiku ees võtnud ja millel põhineb hageja nõue, kusjuures ei ole tähtsust asjaolul, et lepingut ei ole sõlmitud,⁹⁰ või et lepingut reguleerivad imperatiivsed sätted.⁹¹

84. Selles küsimuses on Euroopa Kohus täpsustanud, et vastutuse tuvastamise hagi võib kuuluda „lepinguid puudutavate asjade“ hulka, „kui etteheidetavat käitumist saab käsitada lepinguliste kohustuste rikkumisena“ ja „[s]ellega on *a priori* tegemist juhul, kui hagejat kostjaga siduva lepingu tõlgendamine näib möödapääsmatu selle kindlakstegemiseks, kas esimese poolt teisele etteheidetav käitumine on õiguspärane või vastupidi õigusvastne“.⁹² Mõiste „lepinguväline kahju“ tuleb mängu ainult siis, kui hagi ei ole tihedalt seotud mõne lepinguga.⁹³

85. Niisuguse hagi puhul nagu põhikohtuasjas piisab Kreeka Vabariigi sõnul sellest, kui võtta üle kohtuotsuses Kolassa sedastatud kohtupraktika. Mina seda seisukohta ei jaga ja seda järgmistel põhjustel.

2. Kohtuotsuse Kolassa ulatus

86. Selles kohtuotsuses, mis puudutab väärtpaberite ostu teisesel turul läbi mitme vahendaja – nagu ka põhikohtuasjas –, otsustas Euroopa Kohus eelkõige, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a tuleb tõlgendada nii, et hageja, kes on omandanud esitajavõlakirja kolmandalt isikult, ilma et võlakirja emitent oleks vabatahtlikult võtnud kohustust hageja ees (seda asjaolu peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus), ei saa tugineda selles sättes toodud kohtualluvuse alusele võlakirjatingimuste ning teavitamiskohustuse ja kontrollikohustuse rikkumise alusel ning prospektiga seotud vastutuse alusel esitatavas hagnosis selle võlakirja emitendi vastu.⁹⁴

87. Euroopa Kohus leidis, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt faktilistest asjaoludest tehtud kokkuvõttest ilmneb, et hagejale laenu andnud pank ei ole niisugust kohustust hageja ees, kes ostis esitajavõlakirja kolmandalt isikult, vabatahtlikult võtnud.⁹⁵

88. Ma arvan, et põhikohtuasi erineb olukorrast, milles tehti see kohtuotsus, ja seda mitmel põhjusel. Esiteks olid võlakirjad, millele investor tugines, lepingueelset laadi. Ta tugines niisuguste väärtpaberite emiteerija vastutusele, mille ta oli ostnud prospekti põhjal, ja selle emitendi teiste seadusest tulenevate teavitamiskohustuste rikkumisele, tõendamaks, et ta ei oleks seda investeeringut teinud, kui teda oleks paremini informeeritud.

88 Vt 15. juuni 2017. aasta kohtuotsus Kareda (C-249/16, EU:C:2017:472, punktid 27–29 ja seal viidatud kohtupraktika).

89 Vt eelkõige 22. märtsi 1983. aasta kohtuotsus Peters Bauunternehmung (34/82, EU:C:1983:87, punkt 9). Vt selle kohta ka kohtuotsus Kolassa (punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika), vrd 15. juuni 2017. aasta kohtuotsus Kareda (C-249/16, EU:C:2017:472, punkt 28).

90 Vt eelkõige kohtuotsus Kolassa (punkt 39 ja seal viidatud kohtuotsus).

91 Vt kohtuotsus Kolassa (punkt 40), vrd kohtujurist Szpunari ettepanek selles kohtuasjas (Kolassa C-375/13, EU:C:2014:2135, 10. joonealune märkus).

92 13. märtsi 2014. aasta kohtuotsus Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148, punktid 24 ja 25).

93 Vt 27. septembri 1988. aasta kohtuotsus Kalfelis (189/87, EU:C:1988:459, punkt 18), 17. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus OTP Bank (C-519/12, ei avaldata, EU:C:2013:674, punkt 26) ja kohtuotsus Kolassa (punkt 44).

94 Vt kohtuotsuse Kolassa punkt 41.

95 Vt kohtuotsuse Kolassa punkt 40.

89. Teiseks kehtivad niisuguse riigi võlakirjade emiteerimise suhtes, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus kirjeldab ja mis vastab tavapärastele vahendustoimingutele riigivõlgade valdkonnas, täiesti teistsugused tingimused kui tingimused, mis kehtivad niisuguste sertifikaatide suhtes, millesse investeeris Harald Kolassa. Need vaidlusalused sertifikaadid oli emiteerinud erapank esitajavõlakirjade vormis, mille väärtus tuli määrata kindlaks indeksi alusel, mis moodustus ühe äriühingu hallatava portfelli põhjal.⁹⁶

90. Kolmandaks leidis Euroopa Kohus, et hageja ei ole nende võlakirjade omanik,⁹⁷ olles tuvastanud, et need tellis ja ostis pank, kellega hageja oli otseses suhtes, emaettevõtjalt – kusjuures need äriühingud tegid tellimuse enda nimel – ning vahendaja pank säilitas need võlakirjad kattevarana enda nimel ja hageja huvides.⁹⁸

91. Käesolevas kohtuasjas ei ole see nii. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul on hageja nende väärtpaberite omanik, mis pank kui depositeorium tema nimel otsis, tegutsedes vahendajana.

92. Järelikult tekib nende seoste konkreetse kvalifitseerimise küsimus. Arvestades, et mõistet „lepinguid puudutavad asjad“⁹⁹ on otsustatud pidada autonoomseks mõisteks, peab Euroopa Kohus selles küsimuses seisukoha võtma.

3. Konkreetne kvalifikatsioon riigi võlakirjade emiteerimise valdkonnas

93. Riigivõlakirjade emiteerimise valdkonnas kerkib see kvalifitseerimise küsimus esimest korda ja on keerukas, sest sellel on kaks eset, st riigivõlakirja eriline laad ja õiguste edasiandmine või nendega seotud nõude võõrandamine.

94. Arvesse tuleb võtta ka seda, et „[õ]igusi väärtpaberitele omatakse, need antakse edasi või panditakse nüüd peamiselt väärtpaberikontodele kandmise teel“.¹⁰⁰

95. Kuigi mitu autorit väidab, et teisesel turul ei ole emitendi ja investori vahel lepingulist suhet, leiavad teised, et see lähenemine on suhteline.¹⁰¹ Minagi arvan nagu viimased, et ehkki selles valdkonnas võib nõustuda, et otsest lepingulist suhet enam ei ole – kuna emitent ja võlakirjaomanik ei ole allkirjastanud väärtpaberit,¹⁰² – „ei saa seda, et finantsväärtpaberi emiteerija ja need instrumendid (olgu et teisesel turul) ostnud investori õiguslikud suhted ei ole lepingulised, pidada üldreeglik. Niisugust küsimust saab analüüsida ainult igal üksikul juhul eraldi, võttes arvesse finantsinstrumentide, neid reguleerivate dokumentide ning nendest tulenevate õiguste ja kohustuste täpset laadi emitendi ja investori seisukohast“.¹⁰³

96 Selle toote konkreetset õiguslikku regulatsiooni puudutavate üksikasjalike selgituste kohta, mis põhinevad sellel, mida on tuvastanud Euroopa Kohus, vt Cotiga, A., „L.A. Régulation européenne. C.J.U.E., 28 Janvier 2015, Harald Kolassa c. Barclays Bank PLC, Aff. C-375/13“, *Revue internationale des services financiers*, Larcier, Brüssel, 2015, nr 2, lk 40–49, eelkõige lk 41, milles on täpsustatud, et tegemist on „väärtpaberiks muudetud laenueriviiviga“, st „teatava tuletisinstrumentiga, mis on seotud kaubeldavas väärtpaberis kajastuva laenamissündmusega“.

97 Vt kohtuotsuse Kolassa punkt 26.

98 Vt kohtuotsuse Kolassa punkt 15.

99 Teen Euroopa Kohtule ettepaneku jätta kõrvale lahendus, mille ta valis hiljuti 20. aprilli 2016. aasta kohtuotsuses Profit Investment SIM (C-366/13, EU:C:2016:282, punkt 56) selle kohtuasja konkreetsetel asjaoludel ning seda käesoleva ettepaneku punktis 83 meenutatud põhimõtte (ja viidatud kohtupraktika) ning võimaliku erinevuse tõttu esiteks kohtualluvuse ära määrava kvalifikatsiooni ja teiseks riigisisest õigusest tuleneva põhjendatud huvi vahel.

100 Cotiga, A., *op. cit.*, eelkõige lk 42, teine lõik ja 9. joonealune märkus, milles on viidatud 5. juuli 2006. aasta aruandele, millega selgitatakse Haagi konventsiooni kohaldatava õiguse kohta seoses teatud õigustega vahendaja poolt hoitavate väärtpaberite osas.

101 Cotiga, A., *op. cit.*, eelkõige 27. joonealune märkus (lk 44), ning Fyon, M., „Regards croisés sur l'arrêt Kolassa et sur diverses questions liées aux actions en responsabilité à l'encontre des émetteurs d'instruments financiers“, *Revue pratique des sociétés – Tijdschrift voor Rechtspersoon en Vennootschap*, De Gruyter, Berliin, 2016, nr 4, lk 405–429, eelkõige punkt 15, milles on märgitud, et „hr Lehman rõhutab siiski õigesti, et see järeldus, [mille kohaselt lepingulised suhted puuduvad,] on seotud nii [nende] suhete õigusliku kvalifikatsiooni [...] kui ka nende (sageli lepinguvälisest laadi) etteheidete laadiga, millele [eraõiguslik isik] tugineb“.

102 Vt väärtpaberite omamise viiside mitmekesistamise kohta Cotiga, A., *op. cit.*, eelkõige lk 42.

103 Viitan arvamusele, mida on avaldanud Fyon, M., *op. cit.*, eelkõige punkt 34, millega ma nõustun. Vt selle kohta ka Azi, A., „La solidarité financière dans la zone euro“, *Droit administratif*, LexisNexis, Pariis, nr 8–9, 2012, punktid 9–18, eelkõige punktid 5 ja 6.

96. Mulle tundub, et seda teed edasi liikuma julgustab kohtuotsuse Kolassa punkti 41 lugemine – punkt, mis ei välista, et vaidlus võiks kuuluda lepinguid puudutavate asjade hulka.

97. Seega ei saa võlakirjade riigi poolt märkimiseks pakkumise tingimusi niisugustena, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus on neid kirjeldanud, minu arvates kvalifitseerida „lepingute ahelaks“ Euroopa Kohtu praktika tähenduses.¹⁰⁴

98. Nagu ilmneb kohtuasja materjalidest, eelkõige *subscription agreement*’ist (märkimisleping), sõlmis Kreeka riik lepingu esmase turu *manager*’ide või sellel turul osalejatega, kes väärtpaberite esmaste omanikena võisid realiseerida need teisesel turul. Teiste sõnadega võib nende rolli kvalifitseerida „turustaja“ rolliks investorite juures, kes tegutsevad teisesel turul, kus tehingud nende võlakirjadega toimuvad.

99. Kreeka riik on – nagu iga väärtpabereid emiteeriv riik – ka välja töötanud dokumendi (*offering circular* ehk emissiooniprojekt), milles on toodud peamised võlakirjatingimused ja mis kujutab endast võlausaldajatega sõlmitud lepingut.¹⁰⁵ Selles õigussuhtes kohustub riik välja maksma kupongid ja tagastama tagastamistähtpäeval laenu igale võlakirjaomanikule, muidugi mõista mitte otse, vaid vahendajate kaudu, kes on väärtpaberid viimase nimel ostnud. Selle suhte puhul võib ka asuda seisukohale, et „esitajaväärtpaberi üleandmisega toimub selle väärtpaberiga seotud õiguste loovutamine: et allakirjutanu võtab algusest peale iga väärtpaberiomaniku suhtes kohustuse, on omanikul eraldi õigus emitendi suhtes“.¹⁰⁶ 7. oktoobri 2015. aasta kohtuotsuse Accorinti jt vs. EKP¹⁰⁷ punktis 91 esitatud analüüs langeb sellega kokku. Selles on täpsustatud, et „keskpingad omandasid riigivõlakirju ostes kehtiva eraõiguse alusel emitendist ja võlgnikust riigi võlausaldaja staatuse sarnaselt erasektori investoritega“.¹⁰⁸

100. Riigi kui seadusandja sekkumisest lepinguosalisest riigi laenu tingimuste muutmiseks võib tuletada veel kaks argumenti. Esiteks pidi kõnesoleval seadusel olema otsene ja vahetu toime väärtpaberitele, mis kuuluvad eraõiguslikele institutsionaalsetele ja füüsilisest isikust investoritele, hoolimata rahandusametuste vahendamisest.

101. Teiseks näitab see õigusloometegevus, et riik oli täielikult teadlik enda kui lepinguosalise riigi kohustuste ulatusest¹⁰⁹ väärtpaberite omanike ees,¹¹⁰ sest ta muutis nende sisu enne, kui jääb võlgu ja talle hakatakse esitama nõude ennetähtaegse rahuldamise taotlusi – mis esitati otse talle.

102. Järeldan kõigest sellest, et hagi, millega liikmesriigi emiteeritud võlakirjade omandaja püüab selle riigi vastu maksma panna neist väärtpaberitest tulenevaid õigusi, eelkõige juhul kui viimane muudab ühepoolset ja tagasiulatuvat võlakirjatingimusi, kuulub mõiste „lepinguid puudutavad asjad“ alla määruse nr 1215/2012 artikli 7 punkti 1 alapunkti a tähenduses.

103. Järelikult tuleb täpsustada, missuguseid juhiseid vastamiseks võib eelotsusetaotluse esitanud kohtule anda, et ta saaks teha kindlaks koha, kus tuli täita asjaomane kohustus.

104 Vt 17. juuni 1992. aasta kohtuotsus Handte (C-26/91, EU:C:1992:268).

105 Vt selle kohta De Vauplane, H., *op. cit.*, eelkõige lk 775.

106 Haftel, B., „Circulation internationale des titres financiers, action en responsabilité et compétence juridictionnelle: questions de qualification“, *Revue des contrats*, Lextenso éditions, Issy-les-Moulineaux, 2015, nr 3, lk 547–551, eelkõige lk 548, ning samas tähenduses Fyon, M., *op. cit.*, eelkõige punkt 36.

107 T-79/13, EU:T:2015:756. Tuleb märkida, et sellele kohtuotsusele on viidatud kohtuotsuses Mamatas (punkt 54).

108 Võib ka märkida, et tundub, et seaduse 2198/1994 artiklid 6 ja 8 kinnitavad seda üldist analüüsi.

109 Mis võimaldab eristada põhikohtuasja kohtuasjast, milles tehti 17. juuni 1992. aasta kohtuotsus Handte (C-26/91, EU:C:1992:268).

110 Mis võimaldab eristada põhikohtuasja kohtuasjast, milles tehti kohtuotsus Kolassa.

C. Vaidlustatud kohustuse täitmise koha kindlaksmääramine

104. Tuleb selgitada välja, kas niisuguses olukorras nagu põhikohtuasjas on „paik, kus tuli täita asjaomane kohustus“, määruse nr 1215/2012 artikli 7 punkti 1 alapunkti a tähenduses koht, mis tuleneb asjaomaste võlakirjade võlakirjatingimustest, või võib see muutuda olenevalt nende võlakirjadega seotud nõuete võõrandamisest või võib tegemist olla kohaga, kus võlausaldaja saab intressi.

105. Hästi väljakujunenud kohtupraktika kohaselt¹¹¹ tuleb juhul, kui lepinguosalisel ei ole kohustuse täitmise kohta ära näidanud, see kindlaks määrata vastavalt seadusele, mis seda kohustust vastavalt kohtu kollisiooninormidele reguleerib.

106. Nagu ma eespool kirjeldasin, reguleerib võlakirjaemissiooni – mille suhtes kohaldatakse Kreeka õigust – *offering circular* (emissiooniprojekt). Selles dokumendis on Kreeka keskpang nimetatud vastavalt riigivõlgade suhtes kohaldatava seaduse 2198/1994 artikli 8 lõikele 6 *paying agent*'iks, kohaldatavaks õiguseks on valitud Kreeka õigus ja *bond holders*'id on *relevant participants of the Bank of Greece Book entry system*. Järeldan sellest, et selle kohustuse täitmise (kupongide väljamaksmine ja põhisumma tagastamine) koht, millele tuginedes nõue esitati, on vastavalt seadusele 2198/1994 Kreekas. Seadusest 4050/2012 tulenev tehing, millega konverteeriti väärtpaberid, mida reguleeris Kreeka õigus, näitab samuti, et tegemist on paigaga, kus tehti otsused investeringute tegemise korra ja nende täitmise kohta.

107. Selles olukorras ja lähtudes minu analüüsist küsimuses, kuidas tuleb esitajaväärtpaberi üleandmine kvalifitseerida, kui sellega loovutatakse väärtpaberiga seotud õigused, st loovutatakse nõue, arvan, et varasemad loovutused ei muuda määruse nr 1215/2012 artikli 7 punkti 1 alapunkti a tähenduses täitmise koha kindlaksmääramist.¹¹²

108. See tõlgendus on kooskõlas määruse nr 1215/2012 põhjendusest 15 tulenevate prognoositavuse ja õiguskindluse nõuetega,¹¹³ sest selle tulemusena kaob võimalus, et kostja peale esitatakse hagi niisuguse liikmesriigi kohtusse, mida ta ei saaks mõistlikult ette näha, kui selle kindlaksmääramine peaks sõltuma väärtpaberi deponeerimise koha valikust, ning see aitab kaasa selle määruse põhjenduses 16 nimetatud korra kohasele õigusemõistmisele.

109. Neid eesmärke ei saa saavutada ka siis, kui kohustuse täitmise kohaks peaks määratama nende intresside saamise paik, mida riigivõlakirja omanikule maksta tuleb.¹¹⁴

110. Teen seega Euroopa Kohtule ettepaneku otsustada, et määruse nr 1215/2012 artikli 7 punkti 1 alapunkti a tuleb tõlgendada nii, et riigi võlakirjakohustuse täitmise koha määravad ära võlakirjatingimused selle väärtpaberi emiteerimisel, hoolimata selle hilisematest võõrandamisest või intresside maksmise või põhisumma tagastamisega seotud võlakirjatingimuste tegelikust täitmisest mõnes muus kohas.

111 Vt eelkõige 6. oktoobri 1976. aasta kohtuotsus *Industrie Tessili Italiana Como* (12/76, EU:C:1976:133).

112 Vt analoogia alusel vaidlustega, mis puudutavad „lepinguvälisest kahju“, 21. mai 2015. aasta kohtuotsus *CDC Hydrogen Peroxide* (C-352/13, EU:C:2015:335, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).

113 Vt eelkõige 31. jaanuari 2018. aasta kohtuotsus *Hofsoe* (C-106/17, EU:C:2018:50, punkt 45).

114 Vt analoogia alusel 18. juuli 2013. aasta kohtuotsus *ÖFAB* (C-147/12, EU:C:2013:490, punkt 41).

V. Ettepanek

111. Eelnevate kaalutluste põhjal teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Oberster Gerichtshofi (Austria kõrgeim üldkohus) eelotsuse küsimustele järgmiselt:

Esimese võimalusena:

- Hagi, mille on esitanud füüsiline isik, kes omandas liikmesriigi emiteeritud võlakirju, selle liikmesriigi vastu, et saavutada esialgsete võlakirjatingimuste täitmine või saada nende täitmata jätmise eest hüvitist nende võlakirjade väiksema väärtusega võlakirjade vastu vahetamise tõttu, mis sunniti sellele füüsilisele isikule peale seadusega, mille riigi seadusandja võttis vastu erakorralistel asjaoludel, muutes ühepoolselt ja tagasiulatuvalt võlakirjade suhtes kohaldatavaid tingimusi nii, et lisas nendesse ühise tegutsemise klausli, mis võimaldab võlakirjaomanike enamikul sundida niisugune vahetus vähemusele peale, ei kuulu „tsiviil- ja kaubandusasjade“ valdkonda Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määruse (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades artikli 1 lõike 1 tähenduses.

Teise võimalusena juhuks, kui Euroopa Kohus peaks leidma, et kohtuvaidlus kuulub määruse nr 1215/2012 artikli 1 lõike 1 tähenduses „tsiviil- ja kaubandusasjade“ valdkonda:

- Hagi, millega liikmesriigi emiteeritud võlakirjade omandaja püüab selle riigi vastu maksma panna neist väärtpaberitest tulenevaid õigusi, eelkõige juhul kui viimane muudab ühepoolselt ja tagasiulatuvalt võlakirjatingimusi, kuulub mõiste „lepinguid puudutavad asjad“ alla määruse nr 1215/2012 artikli 7 punkti 1 alapunkti a tähenduses.
- Määruse nr 1215/2012 artikli 7 punkti 1 alapunkti a tuleb tõlgendada nii, et riigi võlakirjakohustuse täitmise koha määravad ära võlakirjatingimused selle väärtpaberi emiteerimisel, hoolimata selle hilisematest võõrandamisest või intresside maksmise või põhisumma tagastamisega seotud võlakirjatingimuste tegelikust täitmisest mõnes muus kohas.